

***Naakenem damth mij
nåakelaakan gávla?***

HLF

Govlemeheaptoji Rijkhesiebrie
Dov govleme - mijjen aamhtese

Bievnesh dutnjien mij gávla

Daate tjaalege lea dutnjien mij almetjh fuelhkesne, voengesne jallh byögkeles tjieltjielisnie gaavnesje mah nåakelaakan guvlieh. Dagke dov lea barkoe aktene institusjovnesne mij gaskesadta almetjigujmie mah nåakebelaakan guvlieh.

Govlemem dassedh lea govlesadtememahtoem dassedh, d'ihthe "aelhkie" vuekie m'isse mijjieh haarjanamme - gosse hijvenlaakan govli. Dah mah iemielaakan guvlieh mijjen b'ijre aaj govlesadtemetsagkesidie d'ååjroeh.

Mijjieh mah daam tjaalegem dorjeme aktem bievneseseerijem dorjeme göökte tjaalegigujmie govlemen b'ijre man v'årome lea d'ååjrehtamme daajroe. Tjaalegisnie «Tunghört - mot og vilje til eit godt liv» s'ijhtebe bievnedh j'ih skreejredh gaajhkesidie mah govlemem dessieh viehkiem ohtsedh j'ih hijven jieliedasse jaehkedh jalhts govlemem dessieh.

Maehtebe ajve govlesadtemetsagkesidie loetedh akten sosijaale ektievoeten sisnjelen. Daejnie tjaaleginie datnem bööredibie mij iemielaakan gávla ektievoeten s'ijse d'åeriedidh.

Maam dah mah n akelaakan guvlieh dasseme?

Gosse govlh dellie ahkedh tjojevarteninie dov b jre gaskesadth. Dagke ussjedh, d hte vierremes dassedh lea

maehtedh aelhkieslaakan j h frijelaakan mubpiegumjie soptsestidh.

Numhtie badth aaj. Jieleth lea mubpiegumjie gaskesadtedh. Men jeatjah aath aaj maehtieh jielethem geerve darjodh gosse govlemem dassa.

Mijjen govleme aktem vihkeles b eljelimmiefunksjovnem  tna. Seamma t jjen goh mejnie akt jeatjebem g ehtel, mahtah govledh mij jehtas vva raadijovisnie, mejtie akte b jle dov duekesne b ata geajnosne, jallh naaken oksen t jrrh b ata. Datne daajrah mij heannede. Gosse n akelaakan govlh dellie s jtht damtedh datne tjoerh vielie riejrjes  rrodh. Datne mahtah varke raessine sj dtedh. Gaajhkh doh tjoejh mejtie leah vaane dov b jre utnedh, vaenebe sjidtieh. Doh njaelkies tjoejh eatnamistie jallh byjresistie dov b jre, mah murriedimmiem biejege sjugniedieh, jallh dutnjien jearsoesvoetem vedtieh ihke

gaajhke lea iemie gosse j jjen fahkoeh, eah leah desnie, eevre jallh  nnetji. Leevles daam tjojeektievoetem dassedh.

Isveligke dasseme

Govlemem dassedh, dovne faahketji j h guhkiebasse lea stoerre

teehpemem

d  jredh. Iemie

s rkoem j h

m ariem

damtedh.

Gosse

govlemem

dassa dellie

d hte aaj dejtie

mubpide

tsavtsa -

joekoen mijjen

l hkemes fuelhkie.

Men vaallah lea

jeatjahlaakan goh jeatjah stoerre vaejvieh mejtie akte almetje jallh fuelhkie mahta d  jredh. J h almetjh mah guvlieh krievenassem  adtjoeh jeatjah, dagke aaj eevre orre ektiedimmievuekieh j h soptsestimmievuekieh nuhtjedh. J h ij guhte fer guhkiem b astede vuejniedh dan aelhkies t jjen g ajkoe, men  vtese vuajna.

Maadhtsegkieh akten hijven govlesadtemasse

Goh govlije maatah meatan ároddh hijven govlesadtemasse sjiehteladtedh

Gaskese tjelmiej tjírrh

Gaajhkesch tjelmide nuhtjeh goh dáarjoe govlemasse. Almetjeh mah náakelaakan guvlieh lea jearohke dam darjodh. Gosse gaskesem átna tjelmiej tjírrh dellie bíevnesh dááste abpe tsiehkeste, kráahpegíeleste, ááredájjeeste jíh guktie njaelmie svæhtja. Jeerehte man aelhkíe datne goh govlije buektehth dam lohkedh.

- Soptsesth soejmetji gíeline, týölkehke, bieleden fer soejmetji soptsesthidh
- Bijjieskaavtjoe jallh skaavtjoe maatha njaelmiem vóörhkedh
- Gíetide svihtjedh ááredájjan uvte maatha hijven lohkemem heerredidh
- Utnieh gaskesem tjelmiej tjírrh. Akte kraanskoje tjelmie destie mij náakelaakan gávla maatha dejtíe persovneles intimiteeteraastide haestedh. Gosse datne daajrah mah daerpiesvoeth díhte átna almetjem lohkedh, mij náakelaakan gávla, dellie gáabpegh maehtíeh buerebe tsíehkiem utnedh.

Gáhkoe

Díhte ellen bööremes gáhkoe almetjem lohkedh lea 1-2 meeterh. Daennie gáhkosne díhte mij náakelaakan gávla aktem hijven guvviem tsíehkeste áadtjoej jíh lea

nuekies líhke sjíere bielíeh ááredájjesne vuejnedh.

- Hijven tjoevekese jíh sjíehteles gáhkoe leah díhte bööremes sjíehteladteme guktie goltelidh
- Aellíeh soptsesth jallh gæljoeh dan bieljíen síjse mij náakelaakan gávla

Gíjje

Gíjje mij íj aktem íemie bieljíem sturrh, maatha dáeriesmoere ároddh dejtíe mah náakelaakan guvlieh. Dah mah íemielaakan guvlieh maehtíeh

buerebelaakan baajedh ároddh

gíjjiem govledh jíh “govledh maam síjhtíeh govledh”.

Gíehtjeh akustíhkem! Díhte tjíehtjele baalte maatha buerebe ároddh goh korridovre/gaange.

NB! Aellíeh hapkesch gosse díjje íj íjenedh mah leah dejgumíe mah náakelaakan guvlieh.

Soptsestímmíestrategíjeh

Nuhtjeh maaje nommem dejtíe mij náakelaakan guvlieh gosse síjhtíeh dejgumíe soptsesthidh, guktíe daejríeh datne síjhtíeh dejgumíe soptsesthidh. Gosse aamhtesem málsóeh, dellíe tjóerh dam tjíelkelaakan míerhkesjídh. Jis tjóerh mubpesth jíehtedh maam jeahtah, jeerehth guktíe dam jeahtah. Maatha geervebe ároddh sáemies tjóejh jíh baakoeh govledh mubpíjste. Nuhtjeh peannam jíh paehperem jallh elektrovneles viehkíedírregh gosse daerpíes, jíh nuhtjeh kráahpegíelem jíh ááredájjavæhtah.

Govlemeabparaath leah tjaebpies sjidteme

Aajla lea jearohke tjojeskreejremistie guktie tjoejh damtijidh j'ih toelhkestidh. Dan ávteste vihkeles govlemeabparaatine n'ierhkedh dan varke gáarede gosse govleme aalka náakebe sjidtedh.

Daan beajjetje abparaath leah akte jolleteknologeles viehkiedirrege, digitaale, onne j'ih tjaebpieslaakan hammoedamme.

Sj'iehtedimmieprosessen tj'irrh govleme goerehtamme sjædta j'ih möölesåvva, j'ih illedahke möölemistie nænnoste magkeres govlemeabparaate mij veeljesåvva. Raerieh gáåvnesieh joekehts sáarhts govlemeteehpemie, j'ih abparaate programmeradamme sjædta illedahki mietie govlememöölemistie. Saaht man báeries lea, dellie akte aevhkie fuelhkiem meatan utnedh sj'iehtedimmieprosessesne; dellie orre j'ih nuhteligs biëvnesh vadtasuvvieh.

Akte govlemeabparaate ij govlemem iemie darjoeh naemhtie guktie klaasetjelmieh maehtieh darjodh. Abparaate ij ellieslaakan govlemeteehpemem bueredh. Dan ávteste vihkeles gaajhkesch daejrieh govlemeteehpemen b'ijre, j'ih gaajhkesch mijj'ieh hijven govlesadtemasse sj'iehteladtebe.

Mujhtieh

- Tjuara guhkiem haarjanidh govlemeabparaatem nuhtjedh
- Govlemeabparaate ij iktesth nuekie goh viehkiedirrege
- Gellie tsiehk'ieh buerebe sjædta tekniiken lissiedalhketjigujmie
- Gaajhkesch ektesne d'iedtem utnieh govlesadtemen ávteste
- Govlemeteehpeme tjuara áehpies j'ih guarkeme ároodh dehtie l'ihkemes fuelhkeste

NB! Gaajhkesidie mah guvlieh:
Nuhtjede IKTESTH mikrofovne
gosse gáåvnese!
Ih vuejnieh, men naaken almetji
gaskem maehtieh govlemeabparaatem
utnedh mij tjojem ryóktesth vaalta
teleslyngedalhketji tj'irrh.

Āenehks tjaelemetoelhkestimmien bijre

Tjaelemetoelhkestimmie akte vihkeles faalenasse dejtie almetjidie mah eah ellies nãhtoem utnieh govlemeabparaateste juktie meatan årrodh aarkebiejjien jieliedisnie jĩh siebriedahkesne.

Tjaelemetoelhkestimmie akte tjaaleldh soptsestimmievuekie viehkine daatovristie, jĩh utnije teekstem lãhka lissiesjeermesne, nedtepreejresne jnv. Tjaelemetoelhke sjeavohtsvoetediedtem åtna. Utnije maahta latjkoen mietie NAV:ine jĩh jããhkesjimmine dejstie almetjijstie mah meatan, kopijem åadtjodh teeksteste. Reakta toelhkeveahkan lea barkosne jĩh õõhpehtimmesne, healsoedienesjinie, sosijaale õõrnedimmine jĩh darjoeminie eejhtallemisnie.

Jis faahketji toelhkem daarpesjh maahtah NAV toelhkediënesjinie gaskesadtedh abpe dygnen.

Faahketji toelhkestimmie lea dovne dejtie mah bieljehts jĩh govlemeheaptoes

jĩh dutnjien mij edtja almetjinie soptsestidh mij toelhkem daarpesje.

Jĩjnjh utnijh veeljeh tjaelemetoelhkem jĩjtje dongkedh, aaj gosse jeatjah instansh, v.g. tjjelte- jallh sjjerehealsoedienesje dongkemediedtem jĩh ekonomeles diedtem åtna.

NB! Healsoebarkijidie

- Soptsesth soejmetji jĩh mājhtelh iktesth gaskesem sjjehteladtedh tjelmiej tjĩrrh, reaktoe sijjesne årrodh jĩh hijven tjoevkesem utnedh
- Nuhtjh dalhketjh mij tjoejem tjarkebe darjoeh (mikrofovne + bieljegaptjesh) jallh tjaelieh jis daerpies
- Goerehth mejtie utnije/skiëmtjije toelhkem/tjaelemetoelhkem daarpesje, jĩh mejtie institusjovnen diedte dam dongkedh
- Bãeries almetjh maehsieh viehkiem daarpesjidh govlemeabparaatem jurjedh jĩh gorredidh.

Āenehks visuelle govlesadtemen bijre

Dĩhte mij govlemem dassa, sijhtieh aelkedh vuejnedadaajem nuhtedh bievnesasse. Dĩhte soptsestimmie akten govlijen jĩh akten almetjen gaskem mij nãakelaakan gãvla lea akte bievnese seedtijen jĩh dãastojen gaskem, jĩh dan jienebh vãajnoes biehkieh govlije maahta bievnesasse biejedh, dan aelhkebe sjædta dãastoejasse bievnesem reaktoelaakan dãastodh.

Nõõrjen væhtagiele akte jĩjtjeraarehke gjiele, jĩjtse grammatihkine jĩh raajesestruktuvrine. Nõõrjen væhtadãarojne (daaroen NMT) lea akte strategije juktie soptsesem visualiseradidh. Vãarome lea soptsesgjiele, men sjjere væhtah jĩh tjjelke åãredæjjavæhtah væhtagieleste lõõnie juktie baakoeh tjjertestidh mah mielem guedtieh.

Reakta meatan årrodh

Rehabiliteradimmieprosesse mænngan govlemem dasseme jïh reakta meatan årrodh gosse nåakelaakan gávla, lea tjarke viedteldihkie laakine.

Jaepien 2012 **mieriedimmie Forskrift om habilitering og rehabilitering** bööti Healsoe- jïh hoksedeparte-meenteste: “Tjïelte jïh regijovnaale healsoesielte edtjeh hoksedh fierhte skïemtjije jïh utnije maehtieh meatan årrodh jïjtse habiliteradimmiem jïh rehabiliteradimmiefaalenassem tjïrrehtidh, v. skïemtjije- jïh utnijereaktavoetelaakine § 3-1. Tjïrrehtimmie lea soejkesjimmie, hammoedimmie, pryöveme jïh evalueradimmie.”

Laakeste Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (2008):

§1:
“Laaken ulmie lea mïrrestallemem jïh seammavyörtegsvoetem eevtjedh, seamma nuepieh jïh reaktah gorredidh gaajhkesidie siebriedahkesne, saah guktie funksjovneheaptoe lea, jïh sierredimmiem heerredidh akten nåakebe funksjovnemaahtoen gaavhtan. Laake edtja viehkiehtidh heaptoeh våålese bigkedh mejtie siebriedahke sjugniedamme, jïh heerredidh olles orre sjugniesovvh.”

§12:

“Barkoevedtije edtja aktem sjiehteles sjïere sjiehteladtemem darjodh barkoesijjeste jïh barkoelaavenjassijste juktie gorredidh akte barkije jallh barkoesyökije nåakebe funksjovnemaahtojne maahta barkoem åadtjodh jallh barkoem utniehtidh. Lierehtimmiem jïh jeatjah maahtoeevtiedimmiem åadtjodh jïh barkoem darjodh jïh nuepiem utnedh jïjtjemse barkosne evtiedidh seammalaakan goh mubpieh. Skuvle- jïh ööhpehtimmieinstitutsojovne edtja aktem sjiehteles sjïere sjiehteladtemem learoesijjeste jïh ööhpehtimmeste darjodh juktie gorredidh learohkh jïh studenth nåakebe funksjovnemaahtojne seammavyörtegs lierehtimmie- jïh ööhpehtimmienuepieh åadtjoeh.”

§9:

“Universelle hammoe lea hammoedimmie jallh sjiehteladteme åejvievuekeste dejnie fysiske tsiehkine naemhtie guktie doh jeanatjommesh maehtieh giehtelimmiem siejhme funksjovnem nuhtjedh”.

Geajnoe jáarhka

Mijjeh mah guhkiem jieleme, mijjeh daejrebe gåarede hijven jieledem utnedh jalhts govlemem dasseme. Mijjeh govlesadtemevuekiem jarkelamme, men gaajhke jeatjah mijjen luvnie, dam annje aajmene utnebe.

Geajnoe guhkiebasse lea mijjen, men mijjeh dáájrehtamme geajnoe aelkebe sjædta vaedtsedh jis haestiemidie loetebe datnine ektine mij gávla.

Bievnesetjaalege govlemeteepemen
b'ijre lea akte illedahke
prosjektebarkoste Stort
hørselstap - godt liv
(Stoerre govlemeteepeme
- hijven jieledede) misse
Extramidler Helse j'ih
Rehabiliteringeste
beetnehvierhtieh vadteme,
skraejrien mietie
moenehtsistie
Døvblittutvalget
siebresne
Guvlemeheaptoji
Rijhkesiebrie.

Prosjektedåehkie:
Ståvroeåvtehke:
Synnøve Solhaugen Engen

Prosjektemeatanbarkijh:
Odd Eskildsen,
Anne-Marie Frøland,
Anna Haukås Nordeide

Prosjekteåvtehke j'ih
tjaalegi tjaelije:
Anne Britt N. Losnegård,
audiopedagoge

Fotograafe Sindre Falk,
www.falkphoto.no
Kommunikasjon-
raeriestimmie j'ih grafihken
hammoedimmie:
Margunn Langedal
Masdal j'ih Ekotrykk as

Ekotrykk as,
Førde - 2015